

DOHA ULUSLARARASI POLİTİKALAR VE STRATEJİLER FORUMU 2017

DOHA ULUSLARARASI POLİTİKALAR VE STRATEJİLER FORUMU 2017 SONUÇ RAPORU

Doha Uluslararası Politikalar ve Stratejiler Forumu 2017, “Katar-Türkiye: Orta Doğu Krizleri Stratejik Vizyonu” ana teması altında QSSC (Katar Silahlı Kuvvetleri Stratejik Araştırmalar Merkezi) ve TASAM & MSGE (Millî Savunma ve Güvenlik Enstitüsü) işbirliği ile 05-06 Mart 2017 tarihinde Katar - Doha’da başarıyla icra edilmiş, son derece yapıcı ve samimi bir ortam içinde gerçekleştirilmiştir.

Forum’a, Türkiye, Katar ve Orta Doğu ülkeleri başta olmak üzere diğer bölge ülkelerinden ve Batılı ülkelere devlet adamları, politika yapımcılar, sivil ve askerî bürokrasi, resmî/sivil/özel farklı disiplinlerden temsilciler, çok sayıda STK, Arap Birliği, Dünya Türk Forumu, Dünya İslam Forumu, gibi uluslararası kuruluşlar ile kamusal ve sektörel güvenlik kurumları temsilcileri, diplomatik misyon temsilcileri, akademisyenler, uzmanlar, düşünce kuruluşları, ulusal ve uluslararası medyadan temsilciler katılmışlardır.

Tunus’tan Nahda Hareketi Başkanı Raşid Gannuşî’nin özel konuk olarak katıldığı Doha Uluslararası Politikalar ve Stratejiler Forumu 2017’ye protokol düzeyinde Katar Savunma Bakanı Dr. Halid bin Muhammed ALATTIYAH, Katar Genelkurmay Başkanı Ghanim bin Shaheen EL-GHANIM, Katar Silahlı Kuvvetleri’nin üst yönetimi, Katar Silahlı Kuvvetleri Stratejik Araştırmalar Enstitüsü Komutanı Dr. Hamad Ben Mohamed ALMERY, Katar Savunma Bakanı Danışmanı E. Tuğgeneral Can ÇEVİK, Türk tarafından; Savunma Sanayi Müsteşarlığı ve Genelkurmay Başkanlığı Temsil Heyetleri, Millî Savunma Eski Bakanı Dr. Mehmet Vecdi GÖNÜL, T.C. Eski Başbakan Yardımcısı TBMM Güvenlik ve İstihbarat Komisyonu Başkanı Emrullah İŞLER başkanlığındaki güçlü TBMM Heyeti, Savunma Sanayi Müsteşarlığı Müsteşar Yardımcısı Köksal LİMAN, HAVELSAN, ROKETSAN, ARES gibi Savunma Sanayi Şirketleri Temsilcileri, Kemerburgaz ve Nişantaşı Üniversitesi Rektörleri, Vali Aydın Nezih DOĞAN, Vali Doç. Dr. Hasan CANPOLAT gibi öne çıkan isimler Forum’u teşrif etmişlerdir.

İlgili kurumların yakından tanınması, sivil toplum etkisinin artırılması, kalkınmaya katkı sağlanması, kaynakların ve çalışma alanlarının geliştirilmesine dair uzmanlık birikimlerinden faydalanılması, tanıtma faaliyetlerine katkı sağlanması, akademik işbirliği imkânlarının araştırılması ve tüm bu çalışmaların bütünlük içerisinde değerlendirilmesini sağlayacak stratejik bir yaklaşım geliştirilmesi yönünde katkı sağlamak amacıyla düzenlenen Forum’da; “Uluslararası Güçler Dengesi - Gerçekler ve Görünümler”, “Körfez Devletleri - Jeopolitik Zorluklar, Yeni İttifakların İnşası için Stratejik Vizyon ve Zorluklarla Yüzleşmek”, “Türkiye; Beklentiler ve Güçlükler - Siyasi Proje ve Bölgesel Problemler”, “Bölge’deki Askerî Güçlükler - Askerî Rekabetin Yönetimi, Dış Planlar, Çatışmalar ve İttifak İnşası”, “Olağanüstü Durumlarda Bölge’de Siyasi ve Askerî Çekişmelerin Yönetilmesi” başlıklı oturumlar gerçekleştirilmiştir.

DOHA ULUSLARARASI POLİTİKALAR VE STRATEJİLER FORUMU 2017

ANALİZ ÖZETİ

Forum'da akademik program çerçevesinde, Orta Doğu ile alakalı hızlılık ve değişkenlik gösteren birçok önemli konu ve olayın gelişimine ve sonucuna bağlı oluşan uluslararası reaksiyonlar masaya yatırılmıştır.

Türkiye, gelişen olayların üzerinde oluşturduğu etkinin yanı sıra mültecilere kucak açıp himaye eden ülke konumundan İran ve Rusya'ya örnek olarak Suriye ve Irak'ta silahlı mücadelede esas taraf konumuna dönüşmüştür. Ayrıca Bölge'nin geleceğini ve düzenlemeleri içeren görüşmelerde asıl taraf olma önemine haiz hâle gelmiştir.

Amerika idaresinin değişimi ve Sayın Trump'ın başkanlığa gelişi ile kendi açıklamalarından anlaşıldığı üzere Amerika siyasetinin Bölge'deki şeklinin değişebileceği düşünülmektedir. Fakat Amerika siyasetinin Orta Doğu bölgesindeki gelişmelere karşı ne düzeyde değişeceği, geleceğe dair ipuçları ve etkisinin ne düzeyde kalacağı sorusu zihinlerde kalacak gibi görünmektedir.

Konuklar yaptıkları konuşmalarda gelişmelere dair görüşlerini tüm şeffaflık ve objektifliğiyle belirtmişlerdir. Forum oturumlarında görüş farklılıklarının olduğu meselelere ışık tutmak için misafirlere sorular ve görüşler bölümünde yöneltilen sorularla çok sayıda uzman ve siyasetçinin katılımı sağlanmıştır. Forum'da birçok önemli soruya farklı oturumlarda cevaplar aranmıştır. Ayrıca Trump'ın başkanlık dönemi, sivil toplum örgütlerinin toplanması, terörle mücadele yöntemi ve değişim yöntemi gibi bazı önemli meselelere ait öneriler sunulmuştur. Türk konuşmacılardan yanıtı alınamayan önemli bir soru ise "Türkiye'nin Bölge'deki planı ve stratejik vizyonu nedir?" olmuştur.

Takip eden beyanatta; Forum'da tartışılan muhtelif konulara ait analiz özetleri ve birçok uzmanın görüşüne yer verilmektedir.

Yeni Dünya Düzeni

Şu anki dünya sisteminde bazı değişim ipuçlarına dair işaretler görünmekte, soğuk savaş dönemi sonrasına ait izlerden farklı olarak bu günlerde yeni işaret ve izlere şahit olmaktayız. Yeni sistem çift yönlü bir düzene doğru ilerlemekte, aşılması mümkün olmayan hesaplar ve sistemlere etki eden bölgesel güç artışıyla birlikte uluslararası nazarla bakıldığında bu, Rusya'ya kuvvetli bir dönüşü temsil edecektir.

Yeni Dünya Düzeni; 1990 yılı soğuk savaş sonrası olduğu gibi çok yönlü bir düzen ve sistem değildir. Bilakis bölgesel siyasi tablonun oluşumunda rol oynayan bölgesel güçler tarafından karışıma ve değişime uğramıştır; Türkiye, İran ve Orta Doğu gibi.

DOHA ULUSLARARASI POLİTİKALAR VE STRATEJİLER FORUMU 2017

Uluslararası Dengeler

Orta Doğu bölgesi, sonucu belirsiz bir mücadele ortamı yaşamaktadır. Bölgesel ve küresel güçler bu mücadele ve çekişme ortamını bitirme güç ve yeterliliğine sahip değildir. Uzmanlar Amerika - Rusya yakınlaşmasının bölgeyi endişeye sevk etmemesinde fikir birliğine varmış olup, terörle mücadelede ortak hareket ederek istikrarın sağlayıcısı olmalı, ihtilafa düşmeyerek birbirleriyle ortak çalışma alanlarında anlayışlı davranmalıdırlar.

Yeni Amerika idaresi olan TRUMP yönetimi şu anda Orta Doğu'da geniş tecrübesi olan uzman bir güvenlik konseyiyle çalışmaktadır. Fakat başta Sayın TRUMP'ın özel danışmanı olan Steve BANNON ve Beyaz Saray stratejik planlama sorumlusunun da arasında olduğu bu ekip pratik deneyimden yoksun bir strateji ekibidir. Sayın BANNON Müslümanlara karşı aşırı ırkçı fikirlere sahip olup TRUMP'ın oluşturduğu yeni kabinenin en tehlikeli şahsiyeti olarak bilinir. Yeni Amerikan idaresi içinde "Siyasal İslam" olarak adlandırılan akımlara karşı hamle göstergeleri görülmektedir ve bunun neticesinde başta Mısır'daki İhvan grubuna karşı ciddi bir gözdağı vermiştir. Yeni dönemin işlemlerinden biri de yeni Amerikan idaresinin İran yayılma politikasına karşı mücadelede ciddiyetidir ve bu da Körfez İşbirliği Konseyi (GCC) ve Bölge'nin çabalarıyla İran'ın hırslarını çökertmek için işbirliği içinde gerçekleşmektedir.

Rusya'nın Suriye'ye müdahalesi, kuvvetler dengesinin kalbi ve Libya'ya yapması beklenen muhtemel müdahalesinden dolayı Orta Doğu bölgesindeki ve uluslararası düzeydeki rolü gittikçe artmaktadır. Rusya, Bölge'nin problemlerine yapmış olduğu müdahaleler doğrultusunda Amerikan etkisini azaltıp zayıflatmaya çalışırken uluslararası dengelyi sağlayarak çıkarlarını koruma adına süper güç olma yolunda doğal konumunu geri alma çabası içindedir. İki süper gücün Bölge'deki varlığı birbiriyle işbirliği içinde olmalarına, birbirlerinin çıkarlarına anlayışlı olmalarına ve istikrarın desteklenmesine bağlıdır. Rusya, İran üzerinde etkili olarak bilinmekte, dolayısıyla bu da İran'ı uluslararası iradeye boyun eğmeye, Bölge'deki etkisini genişletmeye ve civar ülkelerle barış içinde yaşamaya itmektedir.

Birleşmiş Milletler ve Batı ülkeleri, adil politika yaklaşımı hususunda çalışmalar yapıp İran'ın Suriye'de bir kuvvet merkezi oluşturmasını engellemeye yönelik olarak Orta Doğu'da dengeleri sağlamaya çalışırken, Amerika kendisine müttefik olarak Araplar ve Türkler yerine daima Kürtleri seçmiştir. Açıkça belirtmek gerekir ki Amerika'nın Rusya ile İran konusunda anlaşması bulunmaktadır.

Ciddiyetle uygulayacak olan ülkeler aracılığıyla İran'ın Suriye'deki rolünün ve alanının kısıtlanması ve hırslarının en aza indirgenmesi gerekir. Kendisine çok maddi zararlar verdiği için Rusya; İran'a, silahlı güçlerine ve devrim güçlerine Halep'te de savaşması için gerekli hava sahasını sağlamaktan imtina etmiştir. Buna binaen Rusya - Türkiye yakınlaşması Rusya ve İran'ın birbirinden uzaklaşmasına sebep olmuştur. Aynı zamanda Bölge'de istikrarın temellerini atma gücüne sahip tarafların maslahatlarının garanti altına alınmasıyla birlikte yeni ortaklara ulaşarak yeni ittifaklar kurulmaya çalışılması önemlidir.

DOHA ULUSLARARASI POLİTİKALAR VE STRATEJİLER FORUMU 2017

Amerikan Başkanı olan Sayın TRUMP ve yönetimi Suriye'deki geleceğe yönelik düzenlemelerinde Beşşar ESED'in tamamen devreden çıkarılması fikrinden uzaklaşmıştır. TRUMP yönetimi, şekli ne olursa olsun kırmızı çizgiler koymadan Suriye meselesini çözmek ve halkın sıkıntılarını gidermek adına gerekli önemi göstermektedir.

Türkiye; uluslararası arenadaki konumu ve NATO üyesi olması dolayısıyla Bölge'nin istikrarında çok önemli bir rol oynayabilir ve İran'ı pasifize edebilir. Türkiye, Bölge ve Körfez ülkeleri için önemli bir müttefiklerdir. Amerikalı akademisyen Samuel P. HUNTINGTON'un "Medeniyetler Çatışması" adlı kitabındaki teorisine göre, Türkiye diğer İslam ülkelerine kıyasla coğrafi konumu, etkili Avrupalı yönü ve beşeri, iktisadi, siyasi, askerî gücünden dolayı İslam medeniyetlerinin merkezi olmaya layık tek İslam ülkesidir. Merkez ülke olmanın şartı, İslam medeniyetine vicdani yakınlığı ve beşeri, iktisadi güce sahip olmayı gerektirir. Türkiye bu iki şarta da haizdir fakat bunu fiiliyata dökülecek harekete ihtiyacı vardır. İşte bu da Türkiye'nin kendi içinde aşması gereken bir meseledir.

Arap - Türk Yakınlaşması

Arap ve Türk halkı ilişkilerinde Türk ve Arap iktidarlarının vizyon ve yetkinliklerinde çok büyük farklar olduğu gözlenmektedir. Arap laik kesim ve birçok siyasi otorite sahiplerinin Türkiye'deki askerî darbeyi desteklemeleri bu büyük farkın özelliklerindedir ve ayrıca bunu Türkiye'nin İslami yönetim sisteminden bir kurtuluş olarak görmüşlerdir. Aynı zamanda katı laik kesimin de içinde bulunduğu farklı akımlarıyla ve gruplarıyla bugüne kadarki Türk iktidarlar, halkın üstünlüğünü savunmak için askerî yönetim sistemini sivil demokrasiye tercih ederek aynı safta durmuşlardır. Bu olay başlı başına Arap ve Türk düşüncesindeki derin farklılığı, büyük uçurumu ve toplumsal çatışmalardan elden edilen tecrübe ve birikimin üzerine kurulmuş olgunluk ile uzun istibdat dönemlerinin çarpık ve kısır fikirlerinin arasındaki farkı göstermektedir. Bu olay bize vizyonu bozulmuş, farklı olayları anlama yetisi ve yönetim politikası yeteneğini kaybetmiş Arap halkının yaşamakta olduğu fikrî ve ahlaki çöküntünün boyutlarını göstermektedir.

Türkiye siyaseti, anayasasında da belirtildiği gibi net bir metodolojiye sahiptir. Türkiye'nin çıkarları; Türk halkının çıkarları ile Türk devleti sınırlarının korunması üzerine kuruludur ve parçalanmaz Türk ulusal kimliği esasına dayanmaktadır. Bu değerler başlı başına Türk halkını bağımsız bir millet hâline getirmekte ve ATATÜRK'ün, Türkiye'nin geri kalması ve Birinci Dünya Savaşı'nda hezimete uğramasının sebebi olarak gördüğü İslami değerlerinden uzaklaşmasına sebep olmuştur.

Geçmiş hükümetlerin tamamı Türk düşüncesinde, Türk milliyetçiliği prensibine bağlı kalmışlardır. Bu da diğer milletlerle ilişkilerde Osmanlı İslam mirası ve İslami boyutuna bakmaksızın Türk milliyetçiliği çıkarlarına dayalı siyaset üretmeye itmektedir. Bu duruma göre ve bu Türk düşüncesinden yola çıkarak Arapların, Türk siyasetinin özellikle Bölge'nin sorunları hakkındaki pozisyonunu ve genel manada uluslararası ilişkilerini kavrama ve anlaması noktasında sorun teşkil etmektedir.

DOHA ULUSLARARASI POLİTİKALAR VE STRATEJİLER FORUMU 2017

Dış siyasete açılımda Türkiye'ye müracaat, özellikle de Rusya ile açılımlarda, İsrail ile ilişkileri yeniden düzenlemede, Mısır ve Suriye konusunda pozisyon değişikliğine gitmesi Arap düşüncesine problem oluşturmuştur. Bunun nedeni Arap bölgesi analizindeki eksiklik olup, Türkiye gözlemlerinde bocalamadan dolayı değildir.

Uluslararası ilişkiler çıkarılara dayalıdır, bu da şartların değişimine göre farklılık göstermektedir. Türkiye daima kendi çıkarlarını, halkının çıkarlarını ve stratejik derinliğini muhafaza etmeye uğraşır. Bu durum normal karşılanması gereken sofistike Türk siyasetidir, hiçbir konumdan geri adım atmayı gerektirecek bir durum değildir. Türkiye'de geniş çaplı bir gelişme hedefleyen Adalet ve Kalkınma Partisi, iktidara geldiği 2002 yılından bu yana "sıfır sorun" prensibiyle hareket etmiştir ve şimdi dış politika incelemesi üzerinden "sıfır sorun" siyasetine dönmeye çalışmaktadır.

Son olarak Türkiye "içe bağlılık" siyasetini benimsemiştir ve Forum'daki konuşmaları esnasında birçok konuşmacı buna değinmişlerdir. Türkiye dost ve müttefik saydığı ülkelerden menfi tavırlar görmüştür. 2016 yılı Temmuz ayındaki başarısız darbe girişimi ve Türkiye'nin, Amerikan hükümetinin bunda bir müdahalesi olduğu yönündeki şüpheleri, buna ek olarak Türkiye'nin 2015 yılı Kasım ayında uçak düşürülmesi olayında Rusya'yla karşı karşıya gelmesinde Amerika ve NATO'dan hayal kırıklığı yaşaması, Amerika'nın Suriye Kürtlerine destek vermesi ve Suriye'deki Kürt bölgelerine uçuşa yasak bölge kurulması Türkiye'yi "içe bağlı" siyaset üretmeye, uluslararası müttefiklerinin sayısını çoğaltmaya ve istisnasız hepsiyle iyi ilişkiler kurmaya itmiştir. Aynı zamanda buradaki temel etken Türk devletinin ve Türkiye'nin çıkarlarının korunmasıdır.

Arap ve Körfez ülkesi olarak Katar önemli bir bölgesel güç hâline gelmiştir. Olumlu bir siyaset yönetimiyle, yeri geldiğinde ahlaki pozisyonlardaki katı tutumuyla ve yeri geldiğinde taktiklerde, siyasi hususlardaki cüretkâr davranışlarda, islah ve girişimcilik ruhunda gösterdiği esneklikle kendini göstermektedir. Muhtelif sanayi alanlarındaki Türk - Katar dostluğu Bölge'de silahlı çatışmadan ortak işbirliği, refah ve gelişim için yeni alanlar açmaya geçişte esas teşkil edebilir. Türkiye üretim, geliştirme ve ön plana çıkmaya dayalı stratejisini belirlediğinden beri sadece kendisine bölgesinde ve civarında yeni pazarlar aramak kalmıştır.

Birçok Türk siyasi yönetici Orta Doğu ülkeleri arasında daimi istikrar ve güvenin sağlanması için ortak işbirliğinin önemini dile getirmiştir. Sayın Cumhurbaşkanı 12 Şubat 2017'de Bahreyn, Suudi Arabistan ve Katar'a yapmış olduğu ziyaretlerde bu teveccühü ve iktisadi veya emniyete dair uygun şekilde zorlukların göğüslenmesi için kuvvetler dengesinin tesis edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Sayın Recep Tayyip ERDOĞAN, Bahreyn'de Uluslararası Barış Enstitüsü'nde yaptığı konuşmasında "Bölge'nin geleceğinin belirlenmesini başkalarına bırakmanın sonuçları" üzerine uyarıda bulunmuştur.

Türkiye ve Körfez ülkeleri arasında 14'ten fazla, Türkiye - Körfez Ülkeleri Zirvesi'nin katkılarıyla Sayın Recep Tayyip ERDOĞAN oğın ve Körfez ülkeleri ileri gelenlerinin eşliğinde ilişkilerde geçtiğimiz 12 ay içerisinde önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Bu zirvelerin çoğunda Suudi Arabistan devlet ricali ve Katar Emiri Sayın Şeyh Temim bin Hamed ALI SANI bulunmaktaydı.

DOHA ULUSLARARASI POLİTİKALAR VE STRATEJİLER FORUMU 2017

Siyasi düzeyde Türkiye, Suudi Arabistan'ın kontrolünde Yemen'de müttefiklik anlaşmasını destekleyerek, Yemen krizine siyasi çözüm bulunması hususunda Suudi Arabistan ve Körfez ülkelerinin bakış açılarına muvafık kalmıştır. Suriye meselesinde Ankara'nın bakış açısı Riyad ve Doha ile; Suriye devlet başkanı Beşşar ESED'in iktidarının sonlandırılmasının kaçınılmaz olduğu, Suriyeli muhaliflerin desteklenmesi gerektiği, Suriye topraklarının birliği ve Suriye halkının özgürlük, emniyet ve adalet hakkının korunarak meseleye siyasi çözüm bulunması gerektiği hususunda örtüşmektedir.

İktisadi düzeyde ise Türkiye ve Körfez ülkeleri arasında serbest ticaret anlaşması imzalanması ve karşılıklı ticaretin gelişmesi amacıyla yönelik aralarında serbest ticaret bölgesi inşası için ciddi çalışmalar yapılmıştır. Türkiye ve Körfez ülkeleri arasındaki iktisadi ilişkiler geçtiğimiz yıllarda katlanarak artmıştır. Geçmiş dönemde yapılan karşılıklı ticaret hacmi 2013 yılından bu yana 1 milyar dolardan 20 milyar dolar seviyesine yükselmiştir. Körfez ülkelerinden Türkiye'ye doğrudan yapılan yatırım akışları hacmi 2010 ile 2014 yılları arasında 208 milyar dolara ulaşmıştır.

Özellikle Türkiye - Katar ilişkileri en stratejik olanı olarak algılanmaktadır ve Körfez ülkeleri arasında askerî, siyasi, iktisadi, ticari, küresel ve en son Ankara ve Doha arasında imzalanan "kardeş şehir anlaşması" gibi farklı alanlarda yapılan anlaşmalarla iki ülkeyi birleştirmesinden dolayı en güçlüsü olarak bilinmektedir. Türk şirketleri Katar'da 2005 yılından beri özellikle de inşaat ve restorasyon alanlarında faaliyet göstermektedir. Bu şirketler 15,1 milyar dolar değerinde olan 119 projeye imza atarken iki ülke arasındaki ticaret hacmi 2014 yılında 1,13 milyar doları bulmuştur.

Körfez ülkeleri düzeyinde ele almak gerekirse, Türk şirketlerinin uygulamış olduğu inşaat projelerinin hacmi 40 milyar dolar civarına ulaşmış olup, Arap ülkeleri nezdindeki karşılıklı ticaret hacmi 2014 yılı sonu itibarıyla 53 milyar dolar civarındadır. Türkiye, 2017 yılı sonu itibarıyla Arap ülkeleriyle arasındaki ticaret hacmini artırarak 70 milyar dolar seviyesine çıkarmaya çalışmaktadır. Türkiye'nin aynı yıl için toplam ihracat hacminin %31'ini Arap ülkelere yapmış olduğu ihracatlar teşkil etmektedir.

Bu konuyla alakalı son olarak özellikle Katar - Türkiye ve Suudi Arabistan - Türkiye olmak üzere Türk - Körfez ülkeleri yakınlaşması stratejik bir çerçeveye çekilebilir; Orta Doğu bölgesinde yükselişe devam eden gelişim projeleri üzerinden daimi istikrar ve güven ortamını gerçekleştirme hedefini kapsayan Arap - Türk ortaklığının temeli atılabilir ve yüksek yaşam fırsatları oluşturmada halkın beklentilerini karşılayabilir. Arap derinliğinin Türkiye emellerine engel teşkil etmemesi için Türkiye, yatırım iplerini eline almalı ve kapsamlı bir çerçeve oluşturmalıdır. Kuvvetli ve bağımsız bir ülke olan Türkiye, değerlerin ve prensiplerin başarılı olması için Arap coğrafyasının destekçisi ve savunucusudur.

Ortak projeler, strateji nişanesinin projesini çizen temeller Bölge halkının iyimser olmasını sağlamaktadır. Yalnız tam tekmil ve izleri bariz projelerin eksikliği Bölge halkının ve elitlerinin emelleri olmaktan öteye geçemeyecektir. Araplar arasındaki eksiklik ayırışmaya, parçalanmaya ve farklılıklara sebebiyet verebilir ancak Türklerden umulanların; Arapları bir araya getirip yaralarını sarabileceği öngörülmektedir, çünkü bölgenin kaderi ortaktır.

DOHA ULUSLARARASI POLİTİKALAR VE STRATEJİLER FORUMU 2017

Bölge'deki Askerî Problemler

Bölge'deki askerî çekişmeler ve çatışmalar hususunda; askeri çatışmalar terörizme karşı mücadele eden grup çatışmalarına, ideoloji savaşlarına, uluslararası çatışmalara ve hesap kesmelere varana kadar çeşitlilik göstermektedir. Bölge'de zorunlu bir demografik değişime sebep olacak olan birbirine girmiş askerî problemler gölgesinde Körfez ülkeleri tehditlerin boyutunu kavrayamayarak tereddütte kalacak, herhangi bir şekli olmayan stratejiler ve zorluklara göğüs gerememe durumu veya bazılarının söylediği gibi "stratejik boşluklar" oluşacaktır.

Genel manada terörle mücadele ve özellikle DAİŞ ile mücadelede izlenen yöntem direkt olmayan mücadeledir. Burada hedef direkt olarak düşmana karşı askerî mücadele değil bunu dolaylı olarak yapmaktır. Zaten şartların siyasi olarak oluşturulması düşmanı dolaylı olarak etkisiz kılmaktadır. Bu, düşmanla direkt karşı karşıya kalmamak değildir fakat direkt mücadele; problemi kökünden halletmek ve kaynaklarını kurutma girişimiyle tükenmesi ve zayıflaması için uygun ortamın oluşturulmasıyla olur. Direkt mücadele, askerî müdahale yöntemini seçmek demektir, bu da oluşumu kökünden bitirmeyip sadece başka bir yere taşımaktadır.

Metodumuz, "barış kazancı savaş kazancından daha önemlidir" denkleminde odaklanmış olmalıdır. Çünkü savaş külfeti toplumsal doku ve alt yapının katledilmesi, yerle bir edilmesinden daha ağırdır.

Bölge'nin karşılaştığı en büyük problemlerin başında silahlı gruplar ve karışıklık çıkaran gruplar gelmektedir. Yeni bir strateji geliştirilmesini gerektiren konu geleneksel askerî müdahale sistemleriyle olmak zorunda değildir. Türkiye bu sorunlarla mücadelede geleneksel askerî müdahale yöntemine kadar çok boyutlu yöntemler ele almakla beraber geleneksel olmayan yeni savaş taktikleri de kullanmıştır. Türkiye başta PKK'ya ve uzantılarına karşı mücadele vermektedir ve bunun yanında yurtdışında da silahlı örgütlere karşı yaptığı faal operasyonlarla ileri bir tecrübe elde etmiştir. Türkiye'nin saha tecrübesi çok önemlidir ve bunun kapsamlı bir fiilî programa göre terörle mücadelede faydalanılması için ortak hareket edilerek, sistemli ve ortak bir mekanizma geliştirilip Bölge'de uyarlanması elzemdir.

Irak'ta devrimci Şiilerden oluşan "Haşdi Şabi", Irak güvenlik güçlerinden oluşmaktadır ve düzenli orduya giren systemsiz grupların en bariz müsebbibidir. Uzun tartışmalara neden olan operasyonlarda bulunmuşlardır ve bunun en canlı şahidi de Musul harekâtında sergilemiş oldukları tavırdır. Zayıf ülkelerin gölgesinde yaşayan bu alçak örgütler zamanla ülkenin zayıflığından faydalanarak etkin ve kararlı oluşumlar hâline gelmişler, sivil siyaset gücünü kullanarak hareket ve gelişme şansı bulmuşlardır.

Dış ülkelerin (bölgesel ve uluslararası güçler) Bölge'ye müdahalelerindeki hedef ve gerekçelerinde çelişkiler gözlenmekte, büyük devletler bir yandan DAİŞ terör örgütüne karşı mücadelelerini ilan ederken, diğer yandan mücadeleye destek vermeleri için desteklenen hükümet-dışı gruplar (milis güçler) Bölge'de askerî dengelere zarar vererek farklı amaçlara hizmet etmektedirler.

DOHA ULUSLARARASI POLİTİKALAR VE STRATEJİLER FORUMU 2017

Birleşmiş Milletler'in DAİŞ terör örgütüne karşı mücadelede desteklediği bölgesel güçlerden biri de "Demokratik Suriye Güçleri" olarak geçmektedir. Bunlar diğer bazı örgütlere silah yardımıyla bulunmuştur ve biri de PKK terör örgütüdür.

Türkiye yaptığı operasyonlarla bu silahlardan çok sayıda ele geçirmiştir. DAİŞ gibi örgütlerle, başka örgütlere destek verme yöntemiyle mücadele edilemez; bu, bir terör örgütüne başka bölgesel bir güç üzerinden itibar etmektir.

Dış ülkelerin Bölge'deki çatışmalara müdahalelerini "vekaletler" yoluyla yapılan müdahale olarak niteleyebiliriz. Çıkar sahibi ülkeler projelerini gerçekleştirmek amacıyla bölgesel güçlere destek verme yolunu seçmektedirler; tıpkı İran'ın Şii milisler aracılığıyla Irak'ta yaptığı, Suriye'de Hizbullah milislerinin yaptığı ve Amerika ile Rusya'nın yaptığı gibi. Türkiye'nin bu "vekalet aracılığıyla savaş" konusunda duruşu gayet açıktır ve bunun Türk ahlak ve prensiplerine aykırı olduğunu ortaya koymaktadır. Bu yüzden bu prensipten daima uzak kalarak diğer mücadele taktiklerine odaklanmıştır. Türkiye civar ülkelerin iç işlerine karışmama hususunda ülkelerin devlet adamlarına saygı duymaktadır. Millî güvenlik tehdidi ve Türk toplumsal barışına karşı oluşan tehditler dışında Suriye ve Irak'a müdahalede bulunmamıştır.

Forum'un tartışılan önemli konularından biri de hızlı bir şekilde gelişen ve rolünü genişleten sivil milislerdir. Devletin askerî ve emniyet sistemlerinin vazgeçilmez parçası oldular. Bu durum, askerî nüfuzun neticesinde uygulama yetkisine sahip askerî güçlerle siyasi karar sahipleri arasında iç içe girmiş bir alaka oluşturmuştur.

Memleket meselelerinde ve siyasi geçiş meselelerinde alınacak kararlarda çift başlılık olduğu ve hatta zaman alıcı birçok siyasi kararın bu askerî teşkilatların onayına bağlı olduğu görülmektedir. Resmî olmayan milis güçler, silahlı güçler ve ulusal güvenlik sistemlerinin etkilerindeki çift başlılık; birçok Arap ülkesinde daimî hâle gelmiştir. Örneğin; Lübnan, Libya, Yemen, Irak ve Suriye. Aynı şekilde ülkenin siyasi krizlerinde uyguladıkları yöntemler gibi, her türlü siyasi değişimde de kalıcı olarak devam edecektir. Çatışmaların bitmesiyle dahi sona ermeyip belki de yıllarca sürecek hatta ve hatta devlet sisteminin bir parçasının hâline gelecektir. Silahlı geçiş dönemi zamanlarının getirdiği çift başlılığın sonucunda; yeni kurulan devletin bünyesinde bir kriz baş göstermekte, buna binaen birçok siyasi oluşum ve devlet müessesesi etkin değişimlere adapte olamamaktadır. En önemlisi de askerî müesseselerdir ki şu üç ana unsurun oluşmasına sebep olmuştur:

1. Devlet ve müesseselerinin etkisinin kırılması
2. Hâkim ve mahkûm arasındaki içtimai akdin yıkılması
3. Ortak ulusal kimliğin kaybedilerek onun yerine önemsiz kimliklere sahip olunması

Bu sayılan üç unsur hakikatte Lübnan, Yemen, Libya, Irak ve Suriye'de gerçekleşmiştir. Bu üç unsur; askerî müesseselere, devlete ve faaliyetlerine olumsuz yönde yansımıştır. Bu değerlere devlet birliğinin ve birimlerinin varoluşu ile toplumsal barış ve güvenin sağlanmasında önemli araçlar olarak itibar edilmektedir ve bu da devletin mustarip olduğu sistemin dağılmasının ardından kimlik ve bağlılık krizinin oluşumuna sebebiyet vermektedir.

DOHA ULUSLARARASI POLİTİKALAR VE STRATEJİLER FORUMU 2017

Orta Doğu bölgesinin hâlihazırda içinde bulunduğu kriz durumundan kurtulması; bütün birim ve kısımlarıyla topyekûn olarak devletin himayesi için askerî müesseseler bünyesinde yeni kabiliyetler geliştirilmesini ve iletişimin sağlanabildiği bütün çerçevelerin birleştirilmesini gerektirmektedir. Muhasebe bir tarafa, yasama ve yürütme çerçevesinde; silahlı güçlerle hizmet eden devlet için kurulan ve sağlam itikada sahip ve gerekse kabilecilik gerekse siyasi kısır bağlantılardan uzak kalan mesleki kadronun geliştirilmesi zorunludur. Birçok Arap ülkesinde gerçekleşen zulüm, istibdat ve vatandaşın hakkının zayı olmasının gölgesinde kaybetme veya kazanma pahasına değişiklik talep etmek Bölge halkının hakkıdır. Bu değişikliğin faturası ne kadar pahalı olursa olsun gereklidir ve yerindedir. Arap halkları da en az diğer dünya halkları kadar haklar, adalet mekanizmasının çalışması ve gerçek bir parlamento değerleriyle tanışma ve tatma hakkına sahiptir. Yönetebileceği toplumsal sözleşmesini seçebilmeli, idaresini kimin sağlayacağını belirleyebilmeli, gelişmiş dünya ülkelerindeki doğru mekanizmaların uygulanması çerçevesinde eleştiri ve gözlem hakkını kullanabilmelidir.

Değişim Yönetimi

Değişimin tek seferde istenilen demokrasiye dönüştürülmesi ve insan haklarına ait değerlerin tek seferde yerleştirilmesi mümkün değildir. Şu ana kadarki olanlar değişim yolunda ve rekabet idaresinde sadece yeni bir yola girilmesinden ibarettir ve tam da bu aşamada seçilen idarecilerin toplulukları yönetmesi gelmektedir.

Yönetimde rekabet idaresinde seçimle başa gelenlerin safiyetleri ve zekaları zamanı kısaltacak ve geçiş dönemi meşakkatlerini azaltacaktır. Geçiş döneminin sabra, azme, yeise düşmemeye ve acı imtiyazlar verebilme, bedel ödeme ve Kamu yararına öncelik verilmesi ile birlikte yöneticilerin dehasına ihtiyacı vardır.

Halkların özgürlüğü kıymetlidir ve âlidir. Bu değerlerde hüküm ve kural sahibi olan hakları ve özgürlükleri; özgürlük labirentlerinde kaybolmaktan muhafaza edip koruyarak müesseselere uyarlanmalıdır. Bastırılmış toplumlar uzun yıllar boyunca yapısal ve fikirsel istibdattan mustarip olmuşlardır. Doğru anlaşılabilmesi ve kavranabilmesi için özgürlüğün kıymeti onu yetiştirmeye, sağlam temeller üzerine oturtmaya ve yerleştirmeye ihtiyaç duymaktadır.

Son olarak Arap bölgesi ciddi bir dağılma yaşamaktadır. Değişim hareketinin geçiş aşamasında bir faturası olacaktır. Halk ve seçimle başa gelen yöneticiler görevlerini değişim maliyetleri çerçevesinde eda ettiği sürece kesinlikle Bölge'de cereyan eden olaylardan ve geçiş aşamasının karmaşasından ötürü ümitsizliğe düşmemelidir. Değişimin yolu tek değildir, siyasi ve kültürel mirasları doğrultusunda her ülkenin kendine göre hususiyetleri vardır, değişime sadece bir mecradan ilerlemeyebilir. Demokratik reformun direkleri; birikim ve ıslah çalışmalarıdır. Tıpkı reformları benimseyen ve önemli anayasal düzenlemeler yapan Fas'ta olduğu gibi.

DOHA ULUSLARARASI POLİTİKALAR VE STRATEJİLER FORUMU 2017

Tunusun reform süreci tecrübesi örnek teşkil etmektedir; devrimci güçler tarafından devlet çıkarları ve Tunus halkının çıkarlarının korunması için acı imtiyazlar verilmiştir. Yeni Tunus anayasası doğrultusunda Tunus halkı iktidara devamlılık hakkı tanımıştı, eski istibdat dönemi ve ülkeye hâkim olan eski tasallutlarla aralarındaki bağı koparmıştır. Bu, kendi kaderini çizmesi ve kendisini kimin yöneteceğini belirlemesi bakımından Tunus halkı için çok büyük bir kazanım olarak adlandırılabilir.

Demokratik sürece intikal etmek için vakte ihtiyaç vardır ve bu, seçimle başa gelen iktidarın olgunluğu ve yetkinliğine göre ülkeden ülkeye değişir. Olaylardan ve hadiselerden ötürü kötümser olmamalıdır. Geçmiş örnekte verilmiş olan ülkenin reform iradesi, değişim uğrunda ödediği bedeller ortadayken, bununla birlikte ülke halkının da bu bedeli ödemeye hazır olduğu da unutulmamalıdır.

Arap siyasi iktidarlarının hadiselerin seviyesine çıkmaları gerekmekte, bazı şeyleri siyasi açıdan önemsiz görüp tenezzülsüzlük yapmadan reform sürecinin iyi yönetilmesi için planlarını iyi yapması, halk ve ülke çıkarlarının gerçekleştirilebilmesi için dürüst rekabet yönetimi araçlarına sahip olması gerekmektedir.

İktidarlar için önemli olan siyasi farklılıklar, laiklik ve İslamcılık arasında toplumsal veya yöresel, kabilesel ve ırksal ayrışmaya sebep olmaktan uzak durulmalıdır. Gelişen demokrasilerin değişik hususiyetleri vardır, bunu dikkate almak gerekir. Bunlardan bazıları; hariç tutmak ve ayırım yapmaktan uzak durmak, siyasetin muhtevasına odaklanmak, düzenleme araştırmaları yapmak, ne kadar acı olursa olsun imtiyazlar tanıyabilmektir, çünkü bunlar düşmanlıktan ve çatışmadan daha iyidir.

Özgürlüğün Arap toplulukları nezdinde yeni bir değer olmasıyla birlikte Bölge halkları arasında geliştirilmesine ve tam olarak yerleştirilmesine ihtiyaç vardır. Barışçıl geçiş süreci için özgürlüğün değeri parlamentolar, yargı bağımsızlığı, hakikat komisyonları, uzlaşma komiteleri ve bunun yanında geçiş sürecine refakat etmesi zorunlu olan garantör müesseselere iyi anlatılmalı, yaralar sarılmalı, zulüm ve eziyetlere maruz kalarak etkilenmiş olan kalplerin onarılmalıdır. Geçiş sürecinin “adaletli geçiş” ihtiyacı vardır, cevheri de kılıç çekmek ve intikam almak değil yaralı kalpleri sarmada doktor olmaktır.

6 Mart 2017, Doha